

contradictions of life. The author is not interested at adventure aspects but inner world of Karmeliuk.

Key words: *novel, drama works, plot, image, conflict, adventure aspects, context, existentialism, dominant, psychology.*

УДК 821. 161. 2. 091

Мар'яна АЛЕКСАНДРОВА

ПОЕЗІЇ МИХАЙЛА СТАРИЦЬКОГО ТА ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ДОЧКА ІЄФАЯ»: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто особливості художньої інтерпретації М. Старицьким і Лесею Українкою біблійного сюжету про дочку ізраїльського судді Ієфая, зроблено порівняльний аналіз на рівні образу, жанру та художніх засобів. Наголошується на правомірності залучення до сфери порівняльних досліджень матеріалу внутрішньолітературних зіставлень, що дає змогу простежити традиції та спадкоємність у межах однієї літератури, які можуть здійснюватися у формі творчого відштовхування, заперечення чи подолання попередніх зразків. Простежуються трансформації традиційного сюжету в обох поезіях та відмінності в образі героїні: у творі М. Старицького вона – мужня патріотка, яка дбає про вільне майбутнє народу і водночас – про свою посмертну славу; це зразок громадянської лірики, де відчутні просвітницькі тенденції; у вірші Лесі Українки біблійний сюжетно-образний матеріал кардинально переосмислено: її героїня – життєлюбка, мрійниця, яка відчуває красу природи, для якої основним є не тривалість життя, а його насиченість, бажання реалізувати себе у творчості; це інтимно-психологічний вірш, близький до неоромантичної поетики. Звернення до біблійних образів дало змогу авторам висловити свої філософсько-світоглядні,

духовно-естетичні погляди. Визначено особливості осмислення біблійного сюжетно-образного матеріалу: М. Старицький намагався перенести традиційні структури на матеріал конкретної соціально-історичної дійсності. Трансформація й осучаснення проблематики у Лесі Українки відбувалися переважно на психологічному рівні. Заслугою обох авторів є те, що завдяки їхнім зверненням до традиційних сюжетів, мотивів, образів, українська література долучалася до світового контексту, збагачуючи його питомими рисами.

Ключові слова: Біблія, традиційний сюжет, образ, характер, жанр, громадянська лірика, інтимно-психологічна лірика, просвітництво, неоромантизм, контактено-генетичні зв'язки, порівняльні дослідження.

Постановка проблеми. Біблія – невичерпне джерело, з якого митці беруть сюжети й мотиви, переосмислюючи їх відповідно до духовних потреб і запитів свого часу. Символічні коди розуміння життя, закладені в ній, спонукають щоразу по-новому осягати мудрість людства. Ця давня пам'ятка не просто мала великий вплив на світову культуру – її значення важко переоцінити. Біблійні сюжети, теми, образи є в творах Данте, Дж. Мільтона, Т. Тассо, Гете, Клопштока, Дж. Байрона, В. Гюго, А. де Він'ї, Фейхтвангера, Т. Манна та ін. Особливо важливе значення Святого Письма для української літератури, яка через творче освоєння біблійних образів, сюжетів, мотивів, через їх духовне і моральне наповнення, філософську глибину висвітлювала свої національні проблеми і водночас входила до світового контексту. В українській літературі ідеї, теми, сюжети, образи Біблії широко використовували у своїх творах письменники ХІХ ст., зокрема Т. Шевченко, М. Костомаров, П. Куліш, М. Старицький, О. Кониський, Олена Пчілка, Ю. Федькович, С. Руданський, І. Франко, О. Маковей, Леся Українка, М. Чернявський, І. Манжура, у ХХ ст. – П. Тичина, М. Зеров, Д. Загул, І. Багряний, М. Орест, Ліна Костенко та багато інших. На думку І. Бетко, особливо інтенсивним, позначеним «яскравим індивідуально-творчим забарвленням» в освоєнні Біблії українською культурою був період кінця ХІХ – початку ХХ ст.» [2, с. 6].

Біблійні мотиви та образи досліджували українські літературознавці В. Антофійчук, О. Баган, І. Бетко, В. Василюк, Л. Голомб,

А. Нямцу, І. Остащук, П. Одарченко, О. Рушак, О. Слоньовська, С. Тудор та ін. Але в порівняльному аспекті ці структури ще досить мало досліджені, чим і зумовлюється **актуальність** наших літературознавчих пошуків. Пропонована стаття є спробою комплексного підходу до біблійного сюжету, мотивів та образів у однойменних віршах. Ставимо за **мету** здійснити порівняльний аналіз поезій «Дочка Ієфая» Михайла Старицького та Лесі Українки. Необхідно з'ясувати схожості і відмінності на рівні жанрів, образів та поетики твору, особливості авторської інтерпретації традиційного сюжету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вірш М. Старицького «Дочка Ієфая» вперше заслужив на увагу Олени Пчілки. Вона писала, що ця поезія «виблискує конкретним, імпозантним образом героїні-патріотки, а також і формою, можна сказати, майстерним віршем» [15, с. 76]. У радянські часи літературознавці акцентували на тому, що в ній «оспівується боротьба революційно-демократичної інтелігенції з російським самодержавством» [17, с. 28]; «як людей великої мужності, стійкості й моральної чистоти намалював поет борців за свободу народу рідного краю» [6, с. 208]; поет прославляв «борців за народне щастя» [7, с. 386]. М. Бондар у сучасних дослідженнях визначає жанр «Дочки Ієфая» як «рольову» медитацію, героїня якої емоційно не сприймає потворних зовнішніх обставин [8, с. 54] і наголошує: ця поезія засвідчує, що М. Старицькому не чужа була й інонаціональна міфологічна, історична й культурна традиція [3, с. 32]. М. Ткачук вказує на повчальний характер вірша: поет прагнув виховати патріотів, готових йти на офіру в ім'я рідного краю [20, с. 44].

Н. Левчик дає визначення жанру цього вірша як ліричне пророцтво (умоглядно-медитативна лірика) і акцентує, що поет звертається до традиційного літературного сюжету з позиції революційного народництва. Згідно з особливостями жанру, вчинок доньки Ієфая літературознавець розкриває як готовність особистості до самопожертви в ім'я свободи і незалежності народу [10, с. 49]. Відмінності між віршами М. Старицького та Лесі Українки дослідниця пояснює насамперед жанровими особливостями творів. За визначенням Н. Левчик, вірш поетеси – роздум, тому він багатопроблемний: осмислюється проблема «лебединої пісні» людини, вічності і первинності її духовних поривань, проголошується хвала життю. А жанр ліричного пророцтва виключає багатопроблемність і передбачає

ушлявлення особистості, яка пожертвувала життям в ім'я свободи й незалежності народу, висловлення віри в те, що народ цей подвиг не забуде. Дослідниця зазначає відмінності між естетичними ідеалами поетів: у М. Старицького він розкривається через постановку проблеми особистість і суспільні ідеали, пафос громадянського подвигу, тому образний контекст його поетичного вислову – це одвага, сила, катова сокира, ярмо, надія, віра, правди сонце. У вірші Лесі Українки є філософське осмислення проблеми життя і смерті. Повноту життя втілено в поетичних образах весни, молодості, ясного сонця, пісні, мрії, дівочі долі, квітки, високих гір [10, с. 73].

Літературознавці зазначають, що поет синтезував біблійно-символічний і конкретний життєвий матеріал: образ, створений М. Старицьким у вірші «Дочка Ієфая», мав реальний життєвий прототип [2, с. 130; 10, с. 67; 11, с. 295]. Ним стала Софія Бардіна (1853-1883), відома учасниця революційно-народницького руху 70-х рр. ХІХ ст. Вона брала активну участь у створенні московської народницької групи. У 1875 р. заарештована і стала учасником «процесу 50». Її промова на суді, сповнена віри в неминучість революції в Росії, мала великий вплив на революційну інтелігенцію: «Я не прошу у вас милосердя, я не хочу його, – я переконана, що настане день, коли навіть і наше сонне й ледаче суспільство проснеться і соромно йому стане, що воно так довго дозволяло безкарно топтати себе ногами, виривати в себе своїх братів, сестер и дочок і знищувати їх лише за вільну сповідь їхніх переконань. Переслідуйте нас, за вами поки матеріальна сила, панове, але за нами сила моральна, сила історичного прогресу, сила ідеї, а ідеї – на жаль! – на багнети не ловляться» [1], – стверджувала вона.

Значно більше уваги приділено творові Лесі Українки. П. Одарченко називає вірш Лесі Українки «Дочка Ієфая» однією з її «найсильніших і найзворушливіших поезій» [12, с. 99], що відзначається поетичною красою, музичністю і глибоким ліризмом. Літературознавець помічає, як по-різному висвітлили М. Старицький і Леся Українка образ героїні: перший подає його в стилі, властивому для поезій на громадянські теми, у нього немає глибокої задушевності, тонкощів душевного світу, ніжної жіночності, що характеризує вірш Лесі Українки. Поетеса малює душевний світ молоді дівчини, приреченої на передчасну смерть; показує її непереможне бажання востаннє «побачити більше, ніж бачила за все життя коротке». На-

томість М. Старицький зовсім не згадує про останнє бажання дівчини відпустити її у гори, щоб вона там оплакала з подругами свою трагічну долю. Героїчну відвагу дівчини, її готовність віддати життя за батьківщину автор «малює трафаретними лексичними засобами громадянської лірики» [12, с. 99].

В. Сулима, аналізуючи поезію Лесі Українки, зазначає: довгі роки ведучи тяжку боротьбу із смертельним недугом, поетеса відчула в цьому сюжеті близький для себе мотив і зуміла передати трагічні почуття дівчини, приреченої на передчасну смерть. «Леся Українка осмислює смерть як важливий, хоч і безконечно трагічний рубіж людського буття. Смерть активізує і підсилює процес самоусвідомлення людини як істоти Волі і Духу, здатної піднятися над страхом і розпачем, загибеллю і тлінням» [19, с. 254].

І. Бетко визначає жанр поезії Лесі Українки як ліричну сповідь [2, с. 129]. Цей жанр дає змогу проводити певні аналогії автобіографічного характеру, що жодною мірою не передбачає ототожнення ліричного героя з автором твору. Ось чому у вірші так «інтимно й пронизливо звучать мотиви неминучої передчасної смерті, високої жертвовності духу і творчості як найвищого самовияву митця» [2, с. 130]. Дослідниця виокремлює найвиразніші моменти поезії: розвиток мотиву «лебединої пісні» митця, наскрізь неоромантичне трактування творчої особистості, високомистецьке змалювання пейзажу як того психологічного тла, на якому розгортається драма душі героїні.

Слідом за Н. Левчик, дослідниця вважає, що вірш М. Старицького за жанром – ліричне пророцтво. Таким його робить «мотив непохитної віри в майбутній національний і соціально-політичний добробут України» [2, с. 130]. Героїня, власне, іде на смерть заради того, щоб збулося її пророцтво. На рівні поетики мотив пророцтва реалізується у змалюванні узагальнено-ідеалізованих картин майбутнього вільного життя народу. Ліричне пророцтво М. Старицького, як і лірична сповідь Лесі Українки – це наскрізна алегорія. Але в жанрі сповіді основним є ліричний герой, наділений багатим внутрішнім світом, а в жанрі пророцтва переважає саме мотив прорікання майбутнього, а ліричний суб'єкт, що виступає в іпостасі пророка, відступає на другий план. Відтак, наголошує літературознавець, самопожертву старозавітної героїні М Старицький ставить не в індивідуально-особистісний контекст, як Леся Українка, а в національний,

соціально-політичний, певною мірою культурний. Основна ідея вірша – підпорядкування особистості інтересам громади.

Окремі цікаві зауваги щодо поезії Лесі Українки є і в інших сучасних літературознавців. Зокрема, Б. Шалагінов стверджує: «Двійником поетеси є «Дочка Ієфая» з однойменного вірша» [25, с. 260], вважаючи, що в ньому поетеса сублимувала гірке почуття своєї фізичної приреченості, але одночасно протиставляє йому вперте бажання ще раз утвердити себе у важкому фізичному і моральному випробуванні. О. Камінчук зазначає, що у вірші-легенді «Дочка Ієфая» продовжується характерне для поезії Лесі Українки розкриття теми творчості на основі психологічного розгортання міфологічного сюжету, цей твір є варіацією думки про творчість як можливість подолати страждання. Для приреченої на жертвну смерть дівчини пісня є джерелом сил відважно йти на страту. Увага зосереджується на переживаннях, почуттях героїні [9, с. 129].

Виклад основного матеріалу. Порівняльне дослідження передбачає насамперед наявність двох об'єктів для зіставлення. На думку більшості науковців, ці об'єкти аксіоматично мають належати до двох різних літератур. Ми ж схилиємося до поглядів, згідно з якими співвідносити можна і явища однієї літератури. Зокрема, Д. Дюришин переконаний, що «більш послідовне тлумачення сенсу компаративістики не допускає повного вилучення з неї будь-яких генетичних чи типологічних зв'язків, незалежно від того, чи вони стосуються міжлітературної сфери, чи однієї національної літератури [5, с. 61]» (для останніх дослідників пропонує використовувати термін «національно-літературні зіставлення [5, с. 63]»).

Біблійна легенда (Книга Суддів, 11 глава) розповідає про Ієфая (в українському перекладі Їфтах – М. А.), воєначальника ізраїльтян, який очолив боротьбу з амонітянами. Галаадські старійшини пообіцяли: якщо він переможе, то його залишать вождем – і закріпили обіцянку офіційним і урочистим завіренням, у свідки якого закликали Господа: «І обіцяв Їфтах обітницю Господеві й сказав: Якщо справді даси Ти Аммонових синів у мою руку, то станеться, виходячий, що вийде з дверей мого дому навпроти мене, коли я вертатимусь з миром від Аммонових синів, то буде він для Господа, і я принесу його в цілопалення. І прийшов Їфтах до Аммонових синів воювати з ними, а Господь дав їх у його руку.[...] І впокорилися Аммонові сини

перед синами Ізраїлевими. І прийшов Їфтах [...] до свого дому, аж ось виходить навпроти нього дочка його з бубнами та з танцями! А вона була в нього тільки одна, не було в нього, окрім неї, ані сина, ані дочки. І сталося, як він побачив її, то роздер одягу свою та й сказав: «Ах, дочко моя! Ти справді повалила мене, і ти стала однією з тих, що не щасливлять мене. Бо я дав Господеві обіта, і не можу відмовитися від нього». А вона відказала йому: «Батьку мій, ти дав обітницю Господеві, зроби мені, як вийшло з твоїх уст[...]. І сказала вона до свого батька: «Нехай буде мені зроблена оця річ: відпусти мене на два місяці, і нехай я піду й зйду на гору, і нехай оплачу дівування своє я та приятельки мої». А він сказав: «Іди!» І послав її на два місяці. І пішла вона та її приятельки, і оплакувала дівування своє. І сталося в кінці двох місяців, і вернулася вона до батька свого, а він учинив над нею свою обітницю, яку обіцяв був, і вона не пізнала мужа. І сталося це звичаєм в Ізраїлі: рік-річно ходять Ізраїлеві дочки плакати за дочкою гілеадянина Їфтаха, чотири дні в році»[16].

Вірш М. Старицького «Дочка Іефая» був написаний 1882 р, уперше надрукований 1883 р. в альманасі «Рада»(вип. 1, с. 4-5). Леся Українка створила свою поезію 1904 р., уперше вона була надрукована у збірнику «За красою», присвяченому Ользі Кобилянській (Чернівці, 1905, с. 5-6). Якщо у творчості М. Старицького біблійні образи трапляються нечасто, то майже всю літературну спадщину Лесі Українки пронизують традиційні (античні, біблійні, «вічні») теми, образи, які завжди постають загальнолюдськими символами, наповнюються авторською інтерпретацією, мають значне змістове навантаження, допомагають розкрити психологію героїв адже, «використовуючи традиційний сюжет чи образ, митець, безумовно, пропускає його через призму власного світосприймання, і тоді відбувається трансформація внутрішньої і зовнішньої структури цього образу чи сюжету, яка відбиває авторські шукання і прагнення» [26, с. 117]. Біблія була однією з улюблених книг Лесі Українки. Вона переклала з неї окремі уривки, окрім того, за порадою М. Драгоманова, перекладала популярні в той час праці французького вченого Моріса Верна «Біблія, або Старий Завіт», «Євангеліє» та «Історія і релігія жидів». С. Чарнецький зазначав: «...мало хто у нашій літературі вмів так вірно, як Леся, вдарити в понуро сумний, жалібний тон гебрейської мелодії...»[цит. за 4, с. 55].

Звичайно, Леся Українка добре знала творчість М. Старицького, тобто в даному разі можемо говорити про контактну-генетичні зв'язки. Із середини 1880-их рр., коли Косачі переїхали до Києва, вони багато років тісно спілкуються з родинами Лисенків і Старицьких (цей осередок українського духу Леся називала «наші сполучені штати»). Старше покоління об'єднує навколо себе молодь – учасників літературного гуртка «Плеяда», до якого входила і Леся Українка.

Вітаючи М. Старицького з тридцятиріччям літературної діяльності, Леся Українка пише про його заслуги перед рідним письменством, зазначаючи: «...моя власна робота була б мені тричі тяжча тепер, якби прийшлося працювати на непочатому перелозі, на неораній ниві» [22, с. 233].

Прочитавши рецензію С. Русової на 1 т. своїх творів («Киевские вести», 1911, № 280), Леся Українка говорить, що термін «ковані фрази», який критик застосовує до її поезії, вона розуміє «як дань традиції, що наказує всіх нащадків Пчілки й Старицького до 14 коліна вважати «ковалями» коли не слів, то хоч фраз чи вже не знаю там, чого» [23, с. 383] (нагадаємо, що недоброзичливі критики зневажливо називали М. Старицького «Ковалем» за те, що він активно застосовував у своїх віршах і перекладах авторські новотвори – М. А.).

«Старицький, Лисенко – сі ймення для інших належать тільки для літератури і хисту, а для мене вони вічно викликатимуть живі образи, як імення близьких і рідних людей, що, властиво, ніколи не вмирають, поки живе наша свідомість», – з пієтетом писала поетеса [21, с. 424].

У випадку, коли маємо два твори на одну тему, один із яких написано раніше, а другий – пізніше, доречно вести мову про творчу спадкоємність, про вплив старшого майстра на молодшу поетесу. Адже на поверхні образи, які покликані стати ознакою наступності в літературі, взаємодії традицій та новаторства, розгортання художнього, естетичного, загальнокультурного дискурсів. Усе це так, але потребує суттєвих прояснень і уточнень. З одного боку, розглядаючи вірші, не можна обійти осторонь наслідування Лесею Українкою творчого досвіду і творчого спадку М. Старицького. Але очевидна схожість при уважнішому і докладнішому розгляді цих творів обертається їх протиставленням.

Початок обох творів абсолютно різний: героїні Старицького «доля велить полягти за свій край В несподівану ранню могилу» [18,

с. 108]: є відчуття приреченості і несправедливості ситуації. Героїня М. Старицького зображує свого батька, Іефая, як слабку натуру, що необдумано дав обітницю принести Богові в жертву те, що вибіжить йому першим назустріч після походу: «серце скорбне втримай»[18, с. 108], «в нетремтячій руці» [18, с. 108].

У Лесі Українки вірш починається з прохання героїні до батька відпустити її в гори, а далі постають картини гірського пейзажу, змальовані з відтінками і художніми деталями («ряст весняний золотом жаріє»[24, с. 303], «вітер цвіт мигдалів обсипає»[24, с. 303]), що втілює почуття людини, небайдужої до краси. Зворушливе останнє прохання приреченої на смерть обітницею батька контрастує з прямолінійною поведінкою її літературної попередниці, яка з одного боку, безстрашно, а з другого – покірливо готова йти на смерть «без жалю, без сліз»[18, с. 108].

Героїня М. Старицького просить батька сприймати її вчинок як плату «за рідний край»[18, с. 108]. Вона неоднозначно ставиться до батька: нічого в нього не просить, лише бути мужнім і безстрашним. Ми наче бачимо момент страти: героїню, яка стоїть біля ката із сокирою, перед натовпом з гордо піднятою головою і виголошує до людей палку передсмертну промову, закликаючи їх до боротьби за волю рідної землі. Вона змушує батька спізнати почуття провини за свою нерозсудливу, немудру обіцянку Богові, за яку доводиться так страшно розплачуватися. Героїня усвідомлює свій обов'язок перед батьком і народом, за долю якого відчуває відповідальність «з серцем, повним надії та віри»[18, с. 108]. З пафосною інтонацією вона проголошує просвітницькі ідеї, передчуваючи, що її смерть наблизить зміни в соціальній дійсності.

*Що одужа народ, не знесе більш ярма
І розправить натруджені груди,
Що на рідній землі просвітліша пільма,
Правди сонце засяє повсюди*[с. 18, 108].

Бачимо пріоритет суспільно значущого над індивідуальним: героїня М. Старицького живе для інших і помирає за інших.

Леся Українка, заглиблюючись у складне становище героїні, змоделювала ситуацію, беручи за основу біблійний сюжет, насамперед тому, щоб пізнати внутрішні глибини людського ества, на-

магаючись дати відповідь на запитання: якою має бути поведінка людини перед порогом неминучої передчасної смерті? Дочка Іефая постає перед нами як сильна вольова повноцінна особистість, підтверджуючи спостереження: «Для концепції Лесі Українки характерним є те, що її герої – не борці на передовій, вони не можуть і не прагнуть змінити історію чи обставини індивідуального життя, вони в повній мірі мають у собі мужність прийняти їх такими, якими вони є, вони приймають їх як задану, почасти фатально задану духовну ситуацію, за якої людина мусить залишатися собою, сама до себе дорівнятися» [13, с. 54]. Її героїня самодостатня, постає духовно високою в поєдинку з долею.

Передчасну смерть героїні Лесі Українки оплаче природа, яка перебуває в гармонії з її внутрішнім станом: вітер «Дощем рожевим скропить, оплаче цвітом молодість мою»[24,с. 303]. Дочка Іефая в природі хоче зачерпнути сили, щоб достойно пройти через належні їй випробування. Героїня вбирає в себе всю красу довколишнього світу: кольори, звуки, краплі дощу, бачить втіху в найменших життєвих радощах.

Обидва вірші побудовані як монолог-звернення дочки, яка довідується про те, що мусить стати жертвою, до батька. Обоє поетів вклали у твори найважливіші проблеми: смерть і життя, дочасність і вічність. Їхні героїні – максималістки, мають непохитні життєві принципи, здатні рішуче і свідомо обрати трагічний, але єдино можливий фінал свого життя. Але вони по-різному вбачають смисл життя: дочка Іефая в М. Старицького прагне, щоб народ не забув її жертви, згадуючи після смерті, у Лесі Українки – хоче зійти на життєву вершину («час прощання на горі високій»[24, с. 303]), стати ближче до ясного сонця як символу життя, бо далі її чекатиме сира земля, зібратися з найдорожчими людьми («зберу всіх подруг, всіх моїх коханих» [24, с. 303],) заспівати свою найкращу пісню, яка «належить сонцю, вітрові й весні»[24, с. 303], вкласти в неї «всі думки»[24, с. 303]. Вона у сконцентрованому вигляді за короткий час відчує щастя, якого інші не зазнають за багато років млявого, «безподійного» існування. Без цього прощання із життям на лоні природи вона б плакала, розлучаючись із горами, сонцем і проклінала б цілий світ: батька, Бога і людей. Леся Українка переосмислює язичницькі мотиви: перетворення людини на квітку. Людина

помирає так, як квітка осипається; свої мрії героїня передає квітці, її бажання осипляться, мов пелюстки. Та найголовніше – це її душа, «те, що я на горах заспіваю» [24, с. 303]: духовне переживе тілесне: «кров кане в землю, а воно полине» [24, с. 303]. Оце «воно», те, що «належить сонцю, вітрові й весні» [24, с. 303] і зробить героїню безсмертною, а зовсім не її жертвний вчинок. Пам'ятатимуть не її, а пісню. Дівчина намагається реалізувати себе в творчості, на яку її надихає природа. Із гір героїня повернеться спустошена, «мовчазна і покірنا» [24, с. 303]: усі її найзаповітніші бажання вже здійснилися, її душа – її пісня – полинула і розчинилась у природі, вона вже сама стала її часткою, розтанула в ній, тепер і тіло готове прийняти смерть. Але читач вірить, що героїня не помре, у вірші немає відчуття фізичної смерті, є лише розмови про її неминучість і незворотність. Відображено суперечливість буття: та, що понад усе любить життя, мусить померати. Бачимо, наскільки Леся Українка відійшла від вірша М. Старицького, власне, вступила з ним у творче змагання, показала сюжетно-образний традиційний матеріал зовсім під іншим кутом зору і, взявши імпульс від Святого Письма, створила свою героїню, для якої характерне неоромантичне поривання *ins Blaiz*, бо верхів'я гір символізує красу, піднесеність, свободу.

Обидві героїні глибоко переживають безвихідну, здавалося б, ситуацію, обидві бачать не лише поверхові, а й глибинні її смисли, тому є не безвольними жертвами, а активними учасницями, борцями за життя, що їм залишила доля. Вони є свідомими жертвами. Таке жертвування є наслідком цілісності, безкомпромісності особистості: героїні не «торгуються» з батьком, вимолюючи у нього «зайві» години життя, а наслідком їх непростого внутрішнього вибору, що оприявнюється як «віднайдення себе, тобто власної ідентичності, справжньої суті особистості, – і це, власне, є метою людського життя» [14, с. 144].

Шлях жертвовного самозречення – це найвищий духовний акт особистості – наголошують обоє поетів. Але Леся Українка не підносить пасивного страждання, вона характеризує вольову обумовленість такого вибору.

Вірші різні не лише за змістом, а й за формою: поезія Лесі Українки написана білим віршем (п'ятивіршова строфа), М. Старицького – анапестом з перехресними римами. Мова Лесиного вірша

виразна, емоційно насажена смисловими відтінками. Ужита чотири рази анафора підсилює драматизм ситуації, часто використовуються інверсії. Лірична героїня вживає форму демінутиву «багеньку», що надає віршу ніжної жіночності. Римований чотиривірш М. Старицького – урочистий, скорботний, відповідає трагічній атмосфері – це останнє слово перед стратою. Абсолютно різними є ключові образи кожного вірша: *могила, сокира, ярмо, пільма, домовина* – у М. Старицького, *сонце, вітер, дощ, весна, квітка, гори* – у Лесі Українки.

Висновки. Проаналізувавши обидва твори, маємо змогу зробити висновок про характер рецепції біблійної оповіді. Звернення до традиційних структур дало змогу авторам висловити свої філософсько-світоглядні, духовно-естетичні погляди. Поети ставлять свою героїню у контекст духовних запитів своєї доби. Твори презентують різні художні манери і творчі темпераменти, різне поетичне осягнення світу: зовнішнє, однобічне (лише громадянсько-політична проблематика) – у М. Старицького і внутрішнє, особистісне – у Лесі Українки (посилення індивідуально-суб'єктивного сприйняття світу). М. Старицького цікавлять вчинки і дії людини, Лесю Українку – її внутрішній світ, що характерно для модерного художнього мислення.

Твір М. Старицького суголосний його дійсності, виражає його суспільну позицію, ідейно-естетичні погляди, у ньому висловлені абстрактні думки, загальні міркування, немає психологічного заглиблення в характер героїні. Це зразок громадянської лірики з просвітницькими тенденціями. Для вірша Лесі Українки притаманний глибокий ліризм, філософська і психологічна «насиченість» традиційного образу. Поетеса віднайшла в біблійній оповіді нові тематичні горизонти, у неї немає елементів риторики, декларативних закликів, громадсько-політичних гасел. Поезія Лесі Українки вражає своєрідною інтерпретацією старої фабули, несподіваним підходом до «традиційного сюжету», зміщенням смислових акцентів, оригінальним трактуванням поведінки героїні. Вона демонструє зрушення у розвитку художнього мислення початку ХХ ст., ознаки неоромантичної поетики.

Отже, порівняння однойменних поезій М. Старицького та Лесі Українки на основі біблійного сюжету про дочку Ієфая показало, що залучення до сфери порівняльних досліджень матеріалу внутрішньо-літературних зіставлень дає змогу простежити традиції та спадкоєм-

ність у межах однієї літератури, які можуть здійснюватися у формі творчого відштовхування, заперечення чи подолання попередніх зразків. Осмислення біблійного сюжетно-образного матеріалу, як показало порівняльне дослідження, мало свої особливості. М. Старицький намагався перенести традиційні структури на матеріал конкретної соціально-історичної дійсності. Трансформація й осучаснення проблематики у Лесі Українки відбувалися переважно на психологічному рівні. Заслугою обох авторів є те, що завдяки їхнім зверненням до традиційних сюжетів, мотивів, образів, українська література долучалася до світового контексту, збагачуючи його питомими рисами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бардина Софья Илларионовна. – Електронне джерело. – Режим доступу: // https://ru.wikipedia.org/wiki/Бардина,_Софья_Илларионовна.
2. Бетко І. П. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії кінця ХІХ – початку ХХ століття / Ірина Бетко. – Zielonagora – Kijow, 1999. – 160 с.
3. Бондар М. Інтертекстуальні горизонти творчої діяльності Михайла Старицького: рецепції, інтерпретації, трансформації / Микола Бондар // Михайло Старицький як творча особистість. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2010. – С. 30-82.
4. Голомб Л. Символіка Старого Заповіту в творчій самосвідомості Лесі Українки як митця в «Країні неволі» / Лідія Голомб // Леся Українка і національна ідея: 36. наук. праць / За ред. Я. Поліщука та А. Криловця. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 1997. – С. 44-54.
5. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы [пер. со словац. И. А. Богдановой; предисл. Ю. В. Богданова] / Диониз Дюришин. – М.: Прогресс, 1979. – 320 с.
6. Історія української літератури: У 8 т. –Т. 4. – Кн. 2: Література 70-90-х років ХІХ ст. / Редкол.: (голова) Є.П. Кирилюк; Відп. ред. О. Є. Засенко; Авт. тома Н. Л. Калениченко, А. А. Каспрук <http://library.univer.kharkov.ua/ОраcUnicode/index.php?url=/auteurs/view/12967/source:default> та ін. – К.: Наукова думка, 1969. – 451 с.
7. Історія української літератури: У 2. Т. 1. Дожовтнева література Редкол.: (голова) Є. О. Дзевєрін, В. Г. Дончик та ін. – К.: Наук. думка, 1987. – 631 с.
8. Історія української літератури ХІХ століття: У 2 кн. – Кн. 2 / за ред. акад. М. Г. Жулинського. – К.: Либідь, 2006. – 712 с.
9. Камінчук О. Художній дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Ольга Камінчук. – К.: Педагогічна преса, 2009. – 349 с.

10. Левчик Н. В. Поезія М. П. Старицького (Жанрові та образно-стильові особливості) / Н. В. Левчик / Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка; Відп. ред. М. Т. Яценко. – К.: Наук. думка, 1990. – 124 с.
11. Мороз З. П. На *позиціях народності*: дослідження: у 2 т. / З. П. Мороз. – К.: Дніпро, 1971 – Т. 2. – 419 с.
12. Одарченко П. Біблійна тематика в творчості Лесі Українки (Книги Старого Завіту) // Петро Одарченко // *Леся Українка*. – К: вид-во М. П. Коць, 1994.
13. Паньков А. І., Мейзерська Т. С. Поетичні візії Лесі Українки: онтологія змісту і форми / А. І. Паньков, Т. С. Мейзерська. – Одеса: Астропринт, 1996. – 76 с.
14. Поліщук Я. О. Міфологічний горизонт українського модернізму. Монографія. Видання друге, доповнене і перероблене / Ярослав Поліщук. – Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2002. – 392 с.
15. Пчілка Олена. Михайло Петрович Старицький. Пам'яті товариша / Олена Пчілка // *Дивослово*. – 2004. – № 10. – С. 74-77.
16. Святе письмо. Старий Заповіт. Переклад митрополита Іларіона (Огієнка) – Електронне джерело. – Режим доступу:http://www.ae-lib.org.ua/texts-c/vetus_testamentum_ohienko_ua.htm#2-02_17.
17. Старицький М. Вибрані поезії. Упор., вст. ст. і примітки М. Русанівського / Михайло Старицький. – К.: Радянський письменник, 1941. – С. 7-33.
18. Старицький М. Дочка Іефая / Михайло Старицький. Твори: у 8 т. – Т. 1. – К.: ДВУ, 1963. – С. 108.
19. Сулима В.І. Біблія і українська література: навч. посібник / Віра Сулима. – К.: Освіта, 1998. – 400 с.
20. Ткачук М. П. Українська поезія ост третини ХІХ століття: основні тенденції розвитку й естетична стратегія. – Тернопіль, ТДПУ, 1998. – 80 с.
21. Українка Леся. До Ф. П. Петруненка. 4 січня 1912 р. Цудукідзе / Леся Українка // *Зібрання творів*: у 12 т. – К.: Наукова думка, 1979. – Т. 12. (далі цитуємо за цим виданням, вказуючи рік і том). – С. 381-383.
22. Українка Леся. До М. П. Старицького. 22 квітня (4 травня) 1894 р. Колодяжне/ Леся Українка // 1978. – Т. 10. – С. 232-233.
23. Українка Леся. До Л. М. Старицької-Черняхівської (кінець 1912 р. Хельван) / Леся Українка // 1979. – Т. 12. – С. 424-425.
24. Українка Леся. Дочка Іефая / Леся Українка // 1975. – Т. 1. – С. 303-304.
25. Шалагінов Б. Мотив «Excelsior» у ранній поетичній творчості Лесі Українки / Борис Шалагінов // *Наукова конференція «Творчість та особливість Лесі Українки в історичному, культурологічному та філософському аспектах», присвячена 140-річчю від дня народження Лесі Українки: Матеріали / Упорядник І. Шукіна. – К., 2011. – С. 260-271.*
26. Шевчук М. «Вічний» сюжет у національних шатах / М. Шевчук // *Суспільствознавчі науки та відродження нації*. – Кн. 1. – Луцьк, 1997. – С. 117-119.

Одержано редакцією – 1.12.2015

Прийнято до публікації – 10.12.2015

Summary. *Aleksandrova M. Mykhailo Starytskyi and Lesia Ukrainka poetry «Daughter Iyefay»: comparative analysis.* The article delivers the features of artistic interpretations of a biblical story about the daughter of Israel's Judge Iyefaya, written by Starytsky and Lesya Ukrainka, the comparative analysis at the level of image and artistic means. It is emphasized on legality of attracting the scope of comparative studies extra-material comparisons, that enables to trace tradition and continuity within the same literature that may be in the form of creative repulsion, the negation or overcoming previous samples. Traced the transformation scene in both poetry and differences in the image of the heroine: the poem of Starytsky she is courageous patriot who cares about the future of free people and at the same time – their posthumous fame; This is model of civic poetry, educational trends are tangible; in the poem of Lesia Ukrainka biblical plot-shaped material reinterpreted dramatically: her heroine – cheerful person, dreamer who feels the beauty of nature, for which the principal is not length of life, but its saturation, the desire to realize themselves in the work; This is intimate psychological poem close to neo-romantic poetics. The appeal to biblical images enabled the authors to express their philosophical and ideological, spiritual and aesthetic views. It is featured the biblical understanding of plot-shaped material: Starytskyi tried to move the traditional structure on the material of specific socio-historical reality. The transformation and modernization Lesia Ukrainka's issues occurred mainly on the psychological level. The praise of both authors is that because of their appeal to traditional themes, motifs, images, Ukrainian literature introduced to the world context, enriching it by specific features.

Keywords: Bible, traditional story, image, character, genre, civic poetry, intimate psychological lyrics, education, neoromanticism, generatively contact relations, comparative study.